

mány előtt lázongó forradalmár — nem jutott kathedrara. Hogy kedves ereklyéitől megvált s azokat a keszthelyi főgimnáziumnak adta, azt mutatja, hogy most is szereti az ifjúságot s hazaszeretét beléjük kívánja plántálni. A 79 éves ősz lelkes hazafinak s írónak szívből óhajtjuk, hogy páratlanul friss kedélyben és jó egészségében még sokáig tartsa meg a Mindenható.

A zombori magy. kir. áll. főgimnázium kebelében fennálló Arany János önképzőkör f. hó 11-én tartotta meg Major Károly dr. vezetése mellett alakuló közgyűlését, melynek tárgyát a felügyelő tanár lelkes megnyitó beszédén kívül a tisztviselők választása tette. A tisztíkar következőkép alakult meg: Elnök lett Ribiczey Kálmán 8. o. t., titkár Goldschmidt Rezső 8. o. t., főjegyző Izsák Aladár 7. o. t., aljegyző Proll Gyula 6. o. t., főpénztáros Abraham Ignác 8. o. t., ellenőr. árvai Tóth Márk 8. o. t., könyvtáros Albrecht Kálmán 8. oszt. tan.

Halálozások. Egyre ritkulnak tudományunk jelesei. A most leforgott két-három hónap látta Brassai, Kovács József, Poór, Pulszky Ferencz kidőlését s még egyre nincs vége a szomorú sornak. Szeptember 13-án meghalt *Volf György*, a magyar tanügynek és nyelvtudományok egyik legoszloposabb munkása. 1843 október 3-án született Török-Balinton, sváb szülőktől, tanári pályára adta magát s a tanárképző intézet gyakorló főgimnáziumában kezdett működni. Mint nyelvész, a *Nyelvőr* hasábjain tünt föl, s lassankint félelmes polémikussá nőtte ki magát. Számos magyar nyelvészeti tanulmányt írt, kiadta a régi nyelvemlékeket és bámulatos sikerrel hatolt az ősmagyarok szellemi műveltségébe. Az Akadémia tagjának választotta, a kormány pedig a mintagimnázium élére állította. Hirtelenül, váratlanul hunyt el és nagyon korán — a magyar tudomány pótolhatatlan veszteségére. — A másik halott a 18-án elhunyt *Kondor Gusztáv*, ki egy negyedszázadig tanította az egyetemen a matematikát s a bölcsészeti karnak dékánja is volt. Nagy kort ért el. — 19-én halt meg azonkívül *Péchy Tamás*, közéletünknek egy sokat emlegetett jelese, ki 1828-ban született. Részt vett a szabadságharcban, a kiegyezés után képviselővé választották és 1868-tól fogva a Háznak állandóan tagja volt. 1875-től fogva 1880-ig közmunka- és közlekedésügyi miniszter volt s mint ilyen, bokros érdemeket szerzett magának a vasutügy magyarosítása körül. 1880-ban a képviselőház elnökevé választották s e tisztiséget 12 évig viselte.

«Kosmos» müintézet nyomása. Budapest, VI., Aradi-utca 8.

IRODALOM.

A magyar nemzeti irodalom történetének vázolata. Budapest, 1897. 8-rét, 128 lap. — *Magyar irodalomtörténeti olvasókönyv.* Budapest, 1897. 8-rét 241 lap. Az „Athenaeum” legközelebb e két csinosan kiállított könyvet bocsátotta közre, melyeket a közokt. miniszter a polgári iskolák és felsőbb leányiskolák részére approbált. Mind a két művet *dr. Horváth Cyrill egyetemi m.-tanár írta*, ugyanaz, kinek középiskolák részére készült irodalomtörténete rövid pár év alatt országsszerte elterjedt. Maga a hivatalos bíráló úgy nyilatkozott e könyvekről, hogy alaposan, lelkesen, izléssel és tapintattal vannak írva; és bizonyára olvashatja őket a nagyközönség is. Horváth művében színesen, stilizált, kerek egészsze füzve adja a magyar irodalom történetét. Végre is itt az ideje, hogy a művelt néket ne így tanítsák irodalomtörténetre, hogy: „A legjelesebb magyar lírikus Balassi után Himfy, Csokonai, Petőfi és Vörösmarty voltak”, mert az ily tanítás sohasem nevel igazi magyar asszonyokat, a nélkül pedig valódi magyar társaság nem lesz soha. Részünkről melegen ajánljuk ezt a könyvet. — áruk összesen 2 frt. — az illető tanférfiak, de a nagyközönség figyelmébe is, melynek szintén szüksége van rá, hogy minél többször emlékezzék régiekre.

A Nyelvőr szeptemberi száma gyászkerettel övezve jelent meg, Wolf György halála alkalmából, kiben a Nyelvőr egyik legrégibb és legjelesebb dolgozó társát vesztette el. — A lapot a „Határozók osztályozása” nyitja meg, *Balog Péter* tollából. A *pajtás, harács, ördög, kis, kicsi, ész, szeret, szerelem, tej, hét* szavakat magyarítja *Patrubány Lukács. Király Károly* nyelvújítási adatokat, szolgáltatót. Érdekes a *Thalloezy Lajosnak* kis czikke: V. Alfonso aragon király udvari bolondja, s a magyar nyelv. V. Alfonso király bolondját. Borra mestert büfelejtetől küldte Zsigmond császárhoz és magyar királyhoz Németországba. — Zsigmond udvarán sok magyar élt, az ezektől hallott felőlőbb magyar szokat Borra megjegyezte s leveleibe szötte. *Vozáry Gyula* Kemény Zsigmond szókincséből aknázt. Az „Irodalom” rovatban Heyden Sebald beszélgetéseiről értekezik *Melich János*, továbbá Volf Györgynek „A honfoglaló magyarok műveltségéről” tartott előadásából közöltetik a nyelv tudományi rész. *Jenő Sándor* Géczy „Gyimesi vadvirágá”-nak székely zamatosságát védi, melyet megtámadott Zlinszky Aladár. A német magyar szótár anyagát *Kardeván Károly* szaporítja a *nevetés, takarékoság, bátorság, füllent* szókkal. Magyarázatok, helyreigazítások, idegen események, fattyuhajtások, népnyelvhagyományok, tájszók család- és helynevek bőségesen vannak ezuttal is.

A Budapesti Gyorsiró, e vegyes tartalmu havi folyóirat, mely a Gabelsberger-Markovits-féle magyar gyorsírásban való gyakorlati kiképzést mozdítja elő és közérdekű gyorsírászi ismereteket terjeszt, e hóban tizedik évfolyamába lépett. Szerkeszti Bódogh János. Melegen ajánljuk. Előfizethetni 2 frttal Bpest VIII. József-körut 64 sz.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt

A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJÁNLVA

Előfizetési árak:		SZERKESZTI: Dr. RUPP KORNÉL főgymnasiunai tanár.	SZERKESZTŐSÉG: Budapest, IX., Soroksári-utca 31. KIADÓHIVATAL: Budapest, VI., Teréz-körut 23. sz. KÉZIRATOKAT nem adunk vissza.
Egész evre	4 frt.		
Fél evre	2 frt.	Kiadja a „Kosmos” müintézet, kő- és könyvnyomda és hírlapkiadó részv.-társ.	
Negyed evre	1 frt.	M megjelenik minden vasárnap.	

Nagy idők, nagy események.

(*) Az elmúlt napok világtörténeti jelentőségük. Mig egyfelől országunk fővárosa királyok találkozó helye lett, másfelől népünk államalkotó képessége, nemzeti erényei, faji kiválósága koronás fő ajkáról kapta a legszebb elismerést. Oly kiváló fejedelem, mint II. Vilmos, Németországnak fiatal császára, köztünk tartózkodása alatt személyesen győződött meg a magyar nemzet nagy erényeiről s szeretett királyunkhoz intézett beszédében megadta azt az elismerést a magyarnak, melyet a külföld eddig megtagadott tőle. Olyan a császár beszéde, mely rethorikai tekintetben is mintául szolgálhat, — tartalmának gazdagsága pedig nemcsak a császár zseniáltságát mutatja, hanem gyújtó hatása lehet a magyar ifjúságra nézve is.

Mikor a német császár azt mondja, hogy «olyan nevek, minő Zrinyi és Sziget, ma is megdobogtatják minden német ifju szívet», lehetetlen föl nem tételeznie, hogy a magyar ifjúság történetének e kiváló alakját bálványként tiszteli, nagy erényeit: tudását, szorgalmát, munkásságát, hazafiságát lelkesen követi.

Nem engedi terünk, hogy a nagy fejedelem beszédét részletesen méltassuk, ép azért ide írjuk, hogy előtted legyen, magyar ifjúság. Olvassátok lelkes örömmel, tanuljátok meg könyv nélkül, hogy majd ha e királynapok emlékére beszéltek, el tudjátok mondani, mit mondott rólunk a német császár.

Lesz alkalmatok még az életben, talán éppen saját közönyös honfitársaitok fejére cziálni e márványba méltó szavakat, melyeket ércnél maradandóbban, szívetekbe vésetek.

Mondjátok el az önképző-kör gyűlésén, gyakoroljátok az élősóbéli előadást ezzel a be-

széddel, — fejtegetsetek tartalmat s elmélkedjétek minden mondatán.

Azután jegyezzétek meg, hogy a német császár e beszédet a ti jó királytoknak mondta s benne a ti hazátokat, a ti fajotokat dicsőítette: ép azért törekedjétek méltók lenni ez elismerésre s hazátoknak becsületét, dicsőségét, hírét emelni iparkodjatok.

Szeptember 21-én az ország legelőbbkelő tagjainak részvéte mellett ebédet adott felséges vendége, II. Vilmos német császár tiszteletére a király. Mint szives házi gazda üdvözölte koronás vendégét, a mely üdvözlő szavakra a német császár német nyelven válaszolt. Beszéde magyar fordításban így hangzik:

A legmélyebb hála érzelmeivel fogadom Felségednek oly szives üdvözlését. Hála Felséged meghívásának, módomban volt meglátogatni ezt a gyönyörű várost, a melynek nagy-szerű vendéglátása szinte elbódított. Vonzalmas érdeklődéssel kísérlük odahaza a lovagias magyar nép történetét, a melynek hazaszeretete közmondásossá vált, a mely küzdelmes multjában nem habozott életét és vérét áldozni a kereszt védelmére. *Olyan nevek, mint a minő Zrinyi és Sziget, ma is megdobogtatják minden német ifjunak a szívet.* Vonzalmas bámulattal kísértük az ezredéves születésnap ünnepét, a melyet a hű magyar nép szeretett királya köré

gyülekezve, meglepő nagyszerűséggel ünnepelt. A büszke műemlékek tanúságát tesznek műérzékéről, míg a Vaskapu bilincseinek széttörése új utakat nyitott a kereskedelemnek és forgalomnak s Magyarországot besorozta egyenlő joggal a nagy kultúr népek közé. De a mi rám Magyarországon való tartózkodásom, kivált pedig budapesti fogadtatásom alatt a legmélyebb hatást tette: az a magyarnak lelkes odaadása Felseged fenkölt személye iránt, De nemcsak itt, hanem Európában s különösen az én népemben is ugyanez a lelkesedés lángol Felsegedért, a melynek én is részesül batorokodom magamat vallani, a midőn fiu módjára, atyai

barátokként tekintek fel Felsegedre. Hála Felseged bölcsességének, népeink üdvére kötött szövetségünk szilárdul áll és fölbonthatatlanul s régóta őrzi és ezentúl is őrizni fogja Európa békéjét. A Felsegedért való lelkes odaadás, bizonyos vagyok benne, ma is úgy lobog Árpád fiainak szívében, mint hajdanában, a mikor Felseged nagy özanyja felé kiáltották: «Moria-mur pro rege nostro!» Ezeket az érzelmeket kifejezve, mindazt, a mit mi Felsegedért érzünk, gondolunk és kérünk, abban a kiáltásban foglaljuk össze, a melyet minden magyar embár utolsó leheletéig hangoztat: (ezt magyar nyelven mondta:) *Éljen a király!*

A rétségek fia.

— TRELLER FERENCZ ifjúsági regénye. —

(40)

— De add vissza puskáinkat, indián! kiáltott utána Osborne. Hisz a nélkül el vagyunk veszve a rétségen.

Az indián erre feleletül észak felé mutatott. A három férfiú bámulva nézett össze és a szelrőzsa ama tája felé irányozta tekintetét, melyet az indián közölt. Szemeik eléggé gyakorlottak voltak annak megismerésére, hogy onnét erős lovas-csapat közelit.

— Mit jelent ez? kérdé Osborne.

— Félek, hogy még csudálatos dolgokat érünk meg, mondá Ben; úgy látszik, nincs minden rendben a rézbőrűek között.

— Az a kutya még ki sem szabadította lábainkat, morgott Yim bőszerűen.

— Azt könnyen elérhetjük, vigasztalta őt Osborne; tollkésém itt van a zsebemben.

— Hagyjuk ezt, intette Ben, elsőbben lásuk, ki jön itt; a cheyennek barátai aligha lesznek. Ezek a kötelékek még ajánló-levelünkül szolgálhatnak.

Nyugodtan állva maradtak hát, tekintetüket északra függesztve, honnan a lovas-csapat mindegyre közelebb jött. A cheyennek már eltűntek a déli szemhatáron. Rövid idő múlva sűrű rajban zúgott feléjük vagy kétszáz, toll diszította indián, lándzsáik szíjjal karjaikhoz erősítve, imbolyogtak.

— Engemus'cse, háboru van a rézbőrűek között! szolt Ben. Skalptartót viselnek.

Alig szolt így, mikor három fenyegető arcú lovas vette őket körül, éles szemük egy pillantásra végigfutotta külsejüket.

— Kik vagytok? kérdé parancsolólag, angol nyelven az egyik indián, ki nem igen barátságos kifejezéssel vizsgálta őket.

— Még előbb egy sereg cheyenn foglyai voltunk.

— Hogy-hogy? A cheyennek barátai a yengecknek.

— Mialatt én cowboy-immal esordáimat kerestem, ők megrohantak, kiraboltak és megkötözték bennünket. Mi volt a céljuk velünk, azt nem tudom; de valami jó bizonyára nem.

— És hogy van az, hogy hátrahagytak benneteket?

— Páni félelem szállotta meg őket és elszárgultak dél felé, a nélkül, hogy enrek nyitjára tudunk volna jönni. Ránk rivalkodtak, hogy kövessük őket, de mi nem tettük.

— Cayugas is velük volt?

— Ha főnökük fiát érted, az még ma reggel nálunk volt, azután pedig harmincz emberével elnyargalt nyugat felé.

— Jól van. — Az indián ábrázatán, ki szemlátomást a csapat vezetője volt, bős vonás ült ki. Odakiáltott valamit harcászainak,

mire az egyik rész továbbágtatott dél felé; a többiek helyben maradtak.

— Mondd, főnök, háboru ütött ki köztetek és a cheyennek között? És szabad megtudnom, ki vagy?

— *Varjutollal* beszélsz, a kiowák főnökével, halványarcz.

— Akkor igazságos harcossal beszélünk, ki meg fog bennünket védni a rabló cheyennek ellen.

— Ellenségei vagytok ti ama csaholó kutyáknak, kik futásnak erednek, ha Varjutoll lándzsájának hegye feltűnik szemük előtt?

— Adj egy puskát, főnök, kiáltott Jim és állíts elém egy tuczatot ezen latrok közül; akkor majd megfogod tudni, hogy ellenségük vagyok-e, vagy nem!

A kiowa főnök okos szemét nem kerülte el a fegyvertelen embernek egy arczrándulása, egy tagmozdulata sem és eléggé tapasztalt volt arra, hogy Osborne-ot a két nyers cowboytól megtudja különböztetni. Ismét ehhez fordult:

— Nálunk kell maradnotok és remélem, igazat mondtál abban, hogy Cayugas nyugat felé vágatott.

— Igazat mondtam.

— Ez javadra szolgál. Több cheyenn is láttál még a rétségen?

— Csak azt a sereget, mely minket letartóztatott s melyet te megfutamtítottál.

— Mennyi harcászából állott?

— Talán százból.

Varjutoll erre parancsot adott egy harcászának, hogy oldja föl a fehérek lábait és így szolt: «Alkalmat nyujtok majd arra, hogy a cheyenneken megboszuljátok magatokat. Jertek».

— Jó hiszemmel mondd ezt, nagy kiowa főnök és mi hálával tartozunk neked szabadulásunkért, de a mi utunk keletnek visz, hol gulyám legelnek. Engedd meg hát, hogy arra induljunk.

— Követni fogsz bennünket, még többet is meg akarunk tudni tőletek. Szavára az egész sereg sebes vágatva megindult nyugat felé, középett a fehérekkel, kiket most kiowák vetek körül, úgy, a mint előbb cheyennek.

— Azt hiszem, mondá Ben keserű akasztófa-humorral, hogy mi eseberből vederbe pottyantunk.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Messzebb keletre, hol a Verdigris még nem tájtékzik vad, szaggatott sziklafalak között, mint alantabb, az Arkansas közelében, hanem sikk martok között szeliden csobog tova, táborozott a cheyenneknek egész hadiereje. Lobogó tü-

zek körül, melyek lángján bölénypecsenye sült, ereszkedtek le a harcászok, mások kis körökbe csoportosulva üldögéltek, itt szótlanul, amott csevegve. Több mint ezer paripa legeleszett, részint fiatalabbak felügyelete alatt a közelben, részint a táborszélen kipányvázva. Időről-időre lovasok érkeztek vagy tüntek el a látóhatáron. — A rétségen száradóra kiterített nagy csomó bölénybőr tanusította, hogy a vadászatok szép eredménnyel végződtek.

A táborozók közt gyér számmal borsátorok emelkedtek, minőket az indiánok szoktak rögtönözni; ezek a nagy főnökök hajlékaiul szolgáltak, a többiek megelégedtek a szabad ég alatt ütött tanyával.

Ezen wigwamok egyike előtt érdekes férfi-

csoport ötlött fel. A vadászinges, sötétbőrű indiánok között nyergeken vagy gypaju-pokróczokon 9 fehér ember ült, a lovas rendőrség abakék egyenruhájában, mely intézményt azért állították föl, hogy véget vessenek a határszéli zsványnép üzeimeinek. Megbízható, a rétség veszélyeihez szokott, vaserejű és retenthetetlen bátorságu egyénekből toborozták e szemenszedett sereget, melyre az a földat szállott, hogy a rablógyilkosokat és tolvajokat az úttalan sivatagban is üldözzék. Ehhez tartoztak ezen emberek, kik itt a cheyennek első főnöke, a Fekete Felhő előtt összegyüle-

keztek, míg a nép alárendeltebb fejei oldalt álltak.

Fekete Felhő, egy ötven év körül járó izmos termetű és büszke tartású ember, kinek mellét több ezüst és arany érem ékesítette, nyeregben ülve, jóakarólag tekintett az előtte ülő fehérekre. Nemes formájú arcán uralkodó bölcsesség kifejezése ömlött el; egyéb tulajdonságai mellett bizonyára sötét bőrszínéről kapta nevét. Atellenében ült *Walpole Richard*, az Egyesült Államok kapitánya, a rendőrcsapat vezetője, egy sovány, de erőteljes dazadó férfiú, kinek viharedzett vonásairól erélyes bátorság és nyers becsületesség tükröződött vissza. Emberei hasonlóképpen marczona megjelenésű, férfias alakok voltak.

Már régóta folytatott beszélgetés részeként szólt így *Walpole*, kinek arcán most mély komolyság ült: «*Gonosz história ez, főnök. A nyugati helyőrségeknek még halvány sejtelmük sem volt arról, hogy a szíu támadásra készültek, különben Washingtonban erről tudomást szereztek s engem értesítettek volna. Úgy lát-zik, szundikáltak a határszéli tisztek, különben lehetetlen lett volna ilyen meglepetés.*»

— Magam is, mondá a főnök, csak rövid ideje értesültem a szövetségről, mely a dakták, kiowák és kawok között létrejött és nem tudtam, mihez fogjunk: embereim amugy is szerte száguldoztak a rétségen, bölényre vadásztak. A kiowák mély gyűlöletet táplálnak ellenünk a vitás vadászterületek miatt, valamint azért is, mivel élénken emlékeznek öt esztendő előtt szenvedett vereségükre, mikor bennünket megrohantak. Nem tudtam, minő intézkedéseket tegyek, mert csak kósza rebesgetések érkeztek füleimhez, amde összevontam harcossaimat és Cayugas fiam vezérlete alatt néhány czirkáló csapatot küldtem északra. Csakhamar megtudtam, hogy *Varjutoll* kiásta a csatabaltát közöttünk. Legelőször is barátunkat, a Szürke Medvét huzcolta fogságba...

— A derek öreg *Grizzlyt*? vágott közbe *Walpole*.

— Azután *Cayugast*, bár hasztalan, támadta meg, továbbá lesbe esalta és lemészárolta egyik czirkáló csapatunkat.

— És mért nem rohantad meg öt nagyszámu harcossal, *Dark Cloud*?

— Mielőtt megtámadhatom, kapitány, tudnom kell, hol táboroz a kiowák főereje és mindenekelőtt, hol tartózkodnak a kaw harc-osok. Ha a kawok északra akarnak vonulni, vagy az Arkansason, a *Verdigrist* torkolata fölött, kell átkelniük, vagy pedig magát a *Verdigrist* átlépniük. Az utóbbi eset csak felső fo-

lyásában lehetséges, mert innen nyugatra nem uszhatja át ló a *Verdigrist*. Ennélfogva nem mozdulhatok innen egy tapodtat sem, míg nem tudom, hol száguldanak a kaw harc-osok. Ha északra vonulnék a kiowák ellen, könnyen hátamba eshetnek a *Verdigrist* felül.

— Te mindig a bölcs öreg hadvezér vagy, *Dark Cloud*, mondá *Walpole* és aztán résztvevőleg folytatta tovább: Tehát a derek *Grizzlyt* megrohanták ezek az alávaló gazok? Szegény öreg fickó, bizonyára keservessé tették utolsó órádat! Szomorú dolog, főnök, hogy a vörösbőrűek nem tudnak béke-ségben maradni és újból pirosra füstik vérükkel a rétséget, nagyon szomorú; de még inkább lehet sajnálkozni ama botorság fölött, melylyel ismét harcra szállanak ellenünk. Így tehát az én küldetésem végére járt.

— Mi hozott téged a rétségre, *Hickory* barátom? — Ezt a nevet adták a cheyennek a kapitánynak, a szívós, csombókos fa után.

— Kiküldöttek, hogy elfogjam vagy elpusztítsam a ket legfőrtelmesebb gonosztevőt, kiket valaha a prairie hordott: a Véres Kezet és a Keselyű-t. Ezen rablógyilkosok néhány héttel ezelőtt fölkonzoltak egy kivándorlót, ki a rétségen keresztül *Missouri* felé tartott, nejevel meg gyermekével: együtt és én nem tértek előbb vissza, míg meg nem keritem őket, ha a Csöndes Óceánig kellene is üldözni. Tisztuljon meg a föld a dadvától!

Elgondolkozva szólt rá a főnök: «Néhány héttel ezelőtt *Kanzastól* északra egy kereskedőt is megrohantak és egy gyermeket a sivatagba huzcoltak».

— Megrohantak? egy gyermeket a sivatagba huzcoltak?

— Igen és azt a hitet akarták elterjeszteni, hogy cheyennek voltak, kik a fehéreket megtámadták.

— Honnan értesültél erről, *Dark Cloud*?

— *Cayugas* látta a fiut.

— Tehát nem gyilkolták meg?

— *Grizzly* megmentette.

— Jó. Oh, hogy ez az átkos indiánháború gátol e banditák üldözésében!

— Te nem mehatsz most a rétségre, kapitány, nálam kell maradnod, míg meg nem tisztítottam az ellenségtől.

— Belátom, szólt bosszusan a rendőr. De mihez akarsz fogni első renden, főnök?

— Hireket várok. *Cayugas* nyugatnak indult a rétségben és legjobb kémeim északon czirkálnak. A szerint, a mit jelentenek, kell megállapítanom intézkedéseimet. Segíteni fogsz bennünket a harcban, *Hickory*?

— Ha te támadsz, *Dark Cloud*, nem, akkor

nem segíthetek neked a washingtoni nagy atya* különös parancsa nélkül, de ha ellenfeleid megtámadnak, akkor oldaladon harczolunk.

A főnök kezét nyujtotta a kapitánynak: «Legyen, tudom, hogy értesz a harcshoz».

— Örülök, felelt a kapitány a kézzorítást viszonzva, hogy oly bölcs vagy és hűségesen megmaradsz a kormány mellett: ez becsületes és okos eljárás egyaránt. Hozzon az indiánok valamely tamadása bármennyi csapást is a határszélekre, végtére mégis csak a vörösbőrűek adják meg az árát és önmagukat teszik tönkre.

Mély komolysággal válaszolt a főnök:

— Igazat mondasz, *Hickory*, a vörösbőrűek önmagukat teszik tönkre és én nem akarom, hogy népem megsemmisüljön, azért is békében állok a fehérekkel és a színembeliek ellen csak akkor fordítom lándzsámat, ha ők támadnak meg engem. Láttam a fehérek országát és hatalmát, jártam Kelet nagy városaiban, láttam

* Az Egyesült Államok elnöke.

(Folytatása következik.)

A király ajándéka.

— A «Tanulók Lapja» számára —

Alig mondta el *Vilmos* német császár nemzetünk apotheozisát, a mi jó királyunk is sietett kifejezést adni elismerésének az iránt a nemzet iránt, a mely koronás barátja és szövetsége előtt oly nagy, dicsőnek és elismerésre méltónak mutatkozott. A német császár legjobban e nemzetnek uralkodója iránt való ragaszkodását és hűségét emelte ki. Láta, mily lelkesedő öröm ragyogott a királyváró nép arcán, midőn uralkodóját maga között látta, meg tudta ítélni, hogy e nép «megbűnhődve multat és jövendőt», egyben nagyon erős: a király iránti törhetetlen hűségben. S bizonyára magasztaló szavakkal emlegette ezt a boldog király előtt, a ki bármely földél alatt nyugodtan alhatik országában, míg más nemzetek uralkodói folyton életükért remegni kénytelenek. S mikor a mi jó öreg királyunk a német császár dicséretéből látta e nép erényeit, talán tünődni kezdett a dicséző szavakon, mert alig távozott el koronás vendége, olyan ajándékot adott a nemzetnek, a minő minden álomképünket felülmulja, oly meglepetésben részesített bennünket, a mely váratlanságában minden várakozásunkat, reményeinket felülmulta. Ajándékát a nemzettel a következő királyi kéziratban tudatta:

New-Yorkot nagy wigwamjaival, melyek számosságban, mint az erdő levelei, voltam Washingtonban a nagy atyánál és a béke szavait váltottam vele; ő jóságos volt irányomban. Sokáig tanácskoztam egy nagy béke-fejedelemmel, ki jó indulattal viseltetik ezen föld vörös gyermekeivel szemben. Sokat láttam a fehérek országában és gondolkoztam azon, a mit láttam és hallottam, azután visszatértem népemhez és így szóltam hozzá: «Üdv nekünk, ha békességet tartunk a fehérekkel!» és az hallgatott szavamra. Hasonló értelemben beszéltem a kiowák meg kawok főnökeihez és óvtam őket a hiábavaló harcztól, ám fülükbe énekelt a hazug szíu és a szava édesebben csengett, mint a cheyennek *Fekete Felhő*é. Csak bánatos szívvél viselek hadat, de a cheyenneknek védekezniük kell, ha megtámadják őket.

— Te nagy és igazságos főnök vagy, *Dark Cloud*. Adjon neked Isten diadalt és virágzata fül népedet.

Óhajtván, hogy magyar székes fővárosomnak erre alkalmas terei oly kisebb méretű szoborművekkel láttassanak el, melyek midőn a várost díszítik, egyszersmind a mult idők azon kiváló alakjainak emlékét örökítik meg, kik a nemzeti élet különböző téerein kiténtek, udvartartásom költségeinek terhére több évre terjedő beosztással megfelelő összegeket engedélyezek arra a célra, hogy a keresztény vallásért vértanúságot szenvedett *Szent Gellért* esanádi püspököt, a hitbuzgó *Pázmány Péter* esztergomi érseket, *Bocskai István* és *Bethlen Gábor* erdélyi fejedelmeket, *Hunyady János* és *Zrinyi Miklós*, a haza és a kereszténység hős bajnokait, *Pálffy János* gróf, Magyarországnak a trón védelmében nagy érdemeket szerzett főhadparancsnokát, a honfoglalás történetét író *Bela* király *Névtelen jegyzőjét*, *Verbőczy István* Magyarország nagyhirű jogtudósát és annak népszerű lantosát, *Tinódi Sebestyént* ábrázoló szobrok készíttessenek.

Budapest, 1897 szeptember 25.

Ferencz József s. k.

A király tehát szobrokat emeltet a magyar történet kiváló alakjainak, azoknak, kik a nemzeti eszme képviselői voltak, azoknak, a kik a

mi vérünköl való hősök, héroszok, félistenek! . . . Szobrot emeltet, hogy minden nap lássuk őket, hogy erényeiket kövessük, hogy tőlük hazát szeretni tanuljunk! . . . Szobrot emeltet, hogy megtanítson bennünket arra, hogy megtanuljunk becsülni ezeréves multunkat s példát, lelkesedést merítsünk annak kiváló alakjaitól.

És ezt a király teszi, az a király, a ki visszaadta alkotmányunkat, az a király, a kinek uralkodása alatt törekedtek a magyart nemzeti jellegétől megfosztani! S ez a király, hogy kifejezze elismerését az iránt a nemzet iránt, mely az elnyomás napjaiban is megőrizte nemzeti jellegét s türe az alkalmazottak ostromlásait azért, mert azt királya nevében mérték rá s tisztelte királyát, mert királya volt neki!

Oh álom, édes álom, tartson ez a fantasztikus kép sokáig! . . .

Az a seb, a mely nekünk sokáig fájt s be-

hegedt ugyan, ha rajta maradt is a var a feledés fátyola alatt, — most már csakugyan begyógyult. Helyét sem látjuk, utóhatását sem érezzük. A király megértett s teljesen kiengesztelt bennünket.

Örvendj, hazám ifjusága, nemzeted nagyságának útja egyengetve van, Magyarország többé nem mellékállam, mely a közös terhek viseléséhez költséggel járul, hanem életképes hatalmas nép hazája, melynek tevékeny és számot tevő szerep kínálkozik Nyugat jövődő világhistóriájában.

Az 1897-ik év szeptember havának 25-ik napja forduló pontot képez hazánk történetében: nem kell ezután arra esküdnünk, hogy rabok nem leszünk többé, mert maga a király, szabadságunknak legfőbb őre és tisztelője, a ki e tétivel az egész világ előtt dokumentálta nemzetünk nagyságát, hősiességét, a magyar faj legnemesebb vonását: a honszeretetet s a magyar nemzeti ideált.

R. K.

Az udvari bolondok.

— A „Tanulók Lapja“ számára. —

Az ember természetében rejlő vidámság, a mulatni vágyás és az unalom künje, mely oly gyakran ver tanyát a fejedelmi udvarokon, továbbá egyéb szórakozásoknak hiánya — hisz a játékok, színház, könyvek, dohányzás csak későbbi keletű időöltések — teremtették meg a *hivatásos bolondok* intézményeit. Keleten származott ezen nemes divat; az élvhajhászó és finomkodó Keletről ájtott Nyugatra, eleintén a császároktól uralt Görögországba és virágzott egészen a 17. század közepéig.

A középkorban voltak czimzetes és czim nélküli udvari bolondok: mint a mesterdalmok és «minnesänger»-ek, a scaldok, sőt még a vársági papok, udvari káplánok és udvari prédikátorok is. A Lajosok udvaránál az udvari költő egyértelmű volt az udvari bolonddal. Egy pfalezi választófejedelemnek prédikátora mellesleg asztalnok is volt s mikor egy izben prédikációját végtelen hosszúra nyújtotta, a fejedelem így rivallt rája: «János úr, teritess asztalt!» Egy másik választófejedelem azonban már nem tartott udvari bolondot. «Ha nevetni akarok, mondá, magam elé hozatok néhány tudóst és vitatkozni késztetem őket». Nos, manapság többre tartjuk a tudósokat és a tudományos vitákat, mindazonáltal úgy vélem, hogy egy öreg, kipróbált udvari bolond, ki döreség álarca alatt bölesen és elmésen beszélt,

legalább is annyit használt fejedelmének, mint bármely házi orvos.

Ezen böles udvari bolondok bizonyos javadalmazás ellenében nevetve szemükbe mondták uruknak az igazságot, még pedig jobban és merészebben, mint a tanácsosok és gyóntató atyák, meg a sokba kerülő rendek. Hisz ismeretes a példabeszéd: «Gyermekek és bolondok mondják meg az igazat». Ezen öreg bolondoknak már a kapzsi udvari eseléség miatt is meg volt az értékük. Aranyba lehetne foglalni annak az udvari bolondnak mondását, ki így szólt egy udvaronezhoz, mikor az csufondároskodott a fejedelmétől kapott, *fedél nélküli* aranyserlegen: «Hallod, tedd rá a kezedet, s ha mégis beleesik egy légy, hát gazember az a fedél».

Már Homérosz az istenek mulattatójának teszi meg Vulcanust, a sánta tűzistent és elmondja, hogy «határtalan kaczagás tört ki a boldog istenek gyülekezetében, a mint látták, miképpen esetlik-botlik körülöttük Hephaistos». A szatírok és faunok Bacchus mulattatására szolgáltak. — Ehhez képest a görögök ünnepein nem volt szabad a nevetés-keltőnek (*γελωτοποιός*) hiánvoznia; de úgy látszik, hogy ezek csak másoknak beszédjét, taglejtéseit és cselekedeteit utánozták bohókás módon. Fülöp, macedóniai királynak annyira tetszettek ezek, hogy fölírta

és megküldette magának ama «bolond-társulat» mókáit, mely hatvan tagra rügött és Athénben, Herkules templomában tartózkodott. E tréfás embernek társai voltak a *paraziták*, magyarul elősdiék, kik hol ide, hol oda jártak és ebédjüket tréfákkal meg hízlegésekkel fizették meg. Lucretius «hasak»-nak, Plautus «legyek»-nek és «egerek»-nek nevezi e tányérnyalókat.

A rómaiak bolondjainak *scurra* a neve. Sulla és Antonius szintoly szerepet vittek e tekintetben a rómaiak közt, mint Fülöp király a görögök közt. A durva érzékű római nagyok még a szörnyszülötteknek hülyeségein és torz alakjain is gyönyörűségüket lelték és ebben majmolták őket a középkoriak is. A várakban törpéket, kórságos szörnnyetegeket, valóságos emberállatok tartottak, kik kúrta fújtak, ha vendég érkezett és aztán mulattatták őket. Rómának meg voltak a külön morio-vásárai; minél képzelenebb formát mutatott az illető szerencsétlen, annál magasabbra rügött az ára: 1000 frtot is fizettek egy ilyenért.

Attila tartott udvari bolondot, de nem annyira maga, mint az udvara számára; míg környezetük pukkadózott a nevetéstől, ő komoly maradt: így beszélt ezt Priscos Rhetor. Hires volt Harun al Rasid kalifa bolondja, *Bahalul*. Az araboktól átszármazott e mód a törökökhöz, kiknek leghirnevesebb bolondjuk *Nasuddin Chodsa* volt. Bajazid idejében élt és hire fölért a mi *Csalóka Péterünk*, *Minkóczyuk*, meg a német *Till Eulenspiegel* hírével és szintoly alrendű meg disznólkodó volt, mint ezek. «Tudjátok-e, érdemes hallgatóim, mit akarok én nektek mondani?» kiáltá egyszer. «Nem». «Nos, én magam sem tudom!» Másnap újból fölvetette ezt a kérdést s mikor igenlő választ kapott rá, így szólt: «Nos, akkor meg sem kell mondanom!» Harmadnapra a környezet összebeszélt s mikor a bolond fölvetette kérdését, jobbról így kiáltottak: «nem! nem!» balról pedig: «igen! igen!» «Nos — válaszolt nevetve a kópé — akkor mondják meg azok, a kik tudják, azoknak, kik nem tudják». Ezzel ajánlotta magát. Ugyanezen Chodsával történt meg, hogy mikor egy alkalommal Tamerlánál járt követségben, az ajtónálló csak azon föltétellel eresztette be a khánhoz, ha kapandó jutalmát megosztja vele. Chodsa száz korbácsütést kért magának jutalmul; az ötvenedik ütés után elbeszélte az előzményeket, mire a khán a többi ötvenet az ajtónállóra verette rá. E bolond helyzeténél fogva rendkívül sokat használt és sok szerencsétlennel életét mentette meg, ha a hirtelen haragu Bajazid el akarta hamarkodni a dolgát.

Színtílyen súlya volt *Hamédi Kermanni* költőnek és mókacsinálónak Tamerlánál, kit ez

gyakran elvitt magával a fürdőbe. Egy ilyen alkalommal kérdé tőle a nagy khán: «Mennyire becsülsz engem?» «Harmincz asperra». «De hiszen ennyit ez a lepedő is ér, a mivel szárítgatom magamat». «Azt is hozzászámítottam», felelt Hamédi. Erős válasz volt, ha igaz a dolog és bizonyos, hogy a mi Mátyás királyunkat jobban megtisztelte azon udvari bolond, ki 29 ezüstpénzre becsülte őt, mivelhogy Krisztust 30 ezüstpénzért adták el.

A keresztes hadaknak, melyeknek a Nyugat annyi hasznos és komoly dolgot köszönhet, köszönhetjük mi is az udvari bolondok állandó divatját. Valószínűleg a bizanci udvar etikettjét utánozták ezzel. Az udvari bolondok először a minstrelek és troubadourok alakjában jelennek meg a 11-ik századtól kezdve a 13-ikig, a királyok, pápák, világi és egyházi fejedelmek udvarain s leginkább az alsó nemeségből származtak; végre még kisebb grófok, lovagok és gazdag magánzók is utána majmolták ezt a módit és saját bolondokat tartottak. Mily szerencsés idők voltak ezek a «szép elmék» számára, mert valóban, így kell ezeket neveznünk, ha visszatekintünk korukra! *Jongleur*-öknek, *joculator*-öknek, *piaczi énekesek*-nek hitták őket és seregükből vagy a *hivatásukról lemondott* bolondok közül egész csomó csavargó vált ki, a kik mint vásári műveszek, szemfényvesztők, teve és majom-mutogatók, medvetánczoltatók csábították és csalták a kíváncsi népet, míg a rendőség elég későn, a 16. században, komolyan föl nem lépett ellenük.

A bolondok a 14. és 15-ik század táján valóságos renddé izmosodtak, kik ellen a birodalmi törvények és kolostori rendeletek hatalmasan mennydörögtek. Az 1500-ki augsburgi birodalmi gyűlésen kimondták, hogy: «A ki bolondokat akar tartani, úgy tartson, hogy azok más embereknek botrányára és terhére ne essenek; bolondoknak nem szabad nemesi czimert és gyűrűt viselniök és a nemesi rend ne ruházza reájuk ezt oly könnyű szerrel». Látnivaló, hogy a panaszok főleg olyatán bolondok ellen szóltak, kik világiak szolgálatában állottak, vagy a maguk szakállára dolgoztak; mert a kolostorokban maguk a szerzetesek játszották a mulattató szerepét, sőt maguk az apát urak sem idegenkedtek e szereptől, nagyobb udvaroknál. Az egyes zárdákban sem hiányzott a «*tréfás testvér*» és a csuklyás bolond bizony sokszor túltett világi kollégáin.

A bolondoknak a középkorban tarka ujjas, hegyes sipka és fodros gallér volt az egyenruhájuk. Egészen rendjén. Az egyenruha legott megmondotta, kivel van az embernek dolga és nyilván vidámabbá, élcesebbé tette magát

Olgyay Ferencz festménye.

A KERT ALATT.

VETŐ ELŐTT.

Olgyay Ferencz festménye.

a bolondot. A katona is biztosabban és bátrabban lépked kaczkiás uniformisában, mint, ha közönséges polgári ruhát ölt magára. A hivatali köntös nyilván visszahat a hivatal szellemére.

Hirneves bolondok voltak Itáliában *Arlotto*, ki mint plébános halt meg Florenceben, 1483-ban, *Barlacchia* és *Gonella*, kinek összegyűjtött, kinyomtatott csinyjeit még ma is élvezettel olvasák hazájában. Ez utóbbi oly messzire vitte a tréfát urával, a ferrarai herceggel, hogy belelökte a Pó folyóba, ijedség útján akarván őt lázából kigyógyítani. A herceg nem maradt adós: pallós által való halálra íteltette bolondját, titokban azonban megparancsolta, hogy a hóhér csapás helyett egy csöbör hideg vizet zudítson a bolond nyakába. Meg is történt, de a szegény *Gonella* halva maradt a helyszínén: ijedtében megütötte a guta. — *Arlottonak* legjobb ízű csinyje a következő: Egy nápolyi utazása alkalmával több megbízást kapott barátaitól. A pénzzel kísért megbízásokat pontosan elvégezte, a többieknek pedig azt beszélte, hogy mikor a hajón maga elé helyezte a megbízást tartalmazó leveleket, hirtelen szél kerekedett és a *pénztelen* leveleket a tengerbe sodorta. Az olaszok *buffo*-nak nevezték bolondjaikat, mely szó bizonyára a *buffa* (pofon) szóból ered, minthogy a középkorban a pofont egyszerűen csak tréfának tekintették. Mily jó, hogy e szokás mai napság elenyészett!

A francziáknak megvolt a maguk *Triboulet*-jük, *Marot*-jük, *Brusquet*-jük, meg aztán a híres *Roquelaure* herceg. A champagne-i Troyes város részesült ama szerencsében, hogy bolondokkal látta el a királyokat, ezek közül azonban csak egy tűnt ki: Együgyű Károly király bolondja. «Ne cseréljünk?» kérdé ettől egyszer a király. «Ne!» «Ejnye, nem szeretnél király lenni?» «Nem, hanem nem szeretnék ilyen bolond lenni». *Tribouletnek*, I. Ferencz bolondjának neve meg van örökítve a történelemben. Mikor V. Károly császár, a ki nem viselkedett valami nemes módon Ferenczcel szemben, átutazott Franciaországon, *Triboulet* így szólt: «Ez nagyobb bolond, mint jómagam, mert Franciaországba jött». «De hát, ha háborítlanul engedem átutazni?» «Akkor kitörlöm a nevét és a tiedet irom helyette a bolondok lajstromába».

Brusquet, kit *Brantome* a bolondok királyának nevez, egy jóízű ötletével mentette meg életét. Gyilkos kuruzslásai miatt akasztófára ítélték és II. Henrik az ő kényére hagyta, mily halálnemet választ magának. «Nos, felség — felelt *Brusquet* — akkor engedje meg, hogy vénségben haljak meg».

Roquelaure (meghalt 1683.) Franciaország

pair-je, több rend lovagja, ügyes tábornok, Guyenne hercege és kormányzója volt; mind-ezen czimeit azonban elveszték s ő csak mint udvari bolond halhatatlan az utókor szemében. Szolgáljon ez intő például némely dolyfős nagyjainknak! — *Roquelaure* egyszer XIV. Lajos száműzte Spanyolországba. A herceg el is ment, kevéssel utóbb azonban *spanyol földdel teli* kocsiiban jelent meg Versaillesben, harsogó hahotára fakasztván a duzzogó királyt. Még pompásabban viselte magát Lyonban, hol az érsek, nem ismervén őt, így kiáltott rá: «Hahó: ki vagy te, barátom?» A herceg így válaszolt: «A bolondok *habó!*-nak és *barátom*-nak hinak; különben *Roquelaure* a nevem».

Az angol udvari bolondok között *Scoggan*, *Pace* és *Killigrew* nevei tűndökölnek, kik VIII. Henrik, Erzsébet és II. Károly uralkodása alatt szórták mókáikat. *Scoggan* 500 fonttal tartozott a királynőnek, ki álhatatosan követelte az összeg megfizetését. Egyszer csak hire terjed, hogy *Scoggan* meghalt. A temetési menet véletlenül (?) Erzsébet útjába akadt. «Mit? *Scoggan* meghalt? — kiálta a királyné. — A kópé ötszáz fonttal adósom, de most már elengedem szegénynek». E szavakra fölpattant a koporsó födele és előtűnt *Scoggan* vigyorgó pofája: «Felség, e nagy kegy föltámaszt halottaimból».

Pace-t Erzsébet kitiltotta udvarából, mert igen kemény dolgokat mondott úrnője arcába, úgy, hogy rajtszáradt a «keserű bolond» név. Végre újból kegybe jutott és a királyné így szólt hozzá: «Nos, megint hibáimat fogom tőled hallani?» «Nem, nem akarok oly dolgokról beszélni, melyekről az egész város beszél», felelt *Pace*. — A bolondokat és a bohókás darabokat a szellemes Erzsébetnél még jobban szerette utódja, I. Jakab, miért is egyszer a következő bókot kellett hallania: «Istenemre, felség, önnek nem kellene királynak lennie, önben a kereszténységnek egyik legelső bolondja veszett el».

Killigrew-nek nagy súlya volt II. Károlynál. Egy alkalommal azt parancsolták neki, állapítsa meg egy ajándékozott lónak korát. *Killigrew* addig bibelődött a paripa farka körül, míg a király meg nem kérdezte; ekkor aztán kivágta a példabeszéddé vált mondást: «Ajándék csikónak nem nézik a fogát». A tréfa kissé otromba volt, de ártatlan. Hanem egyszer zarándoknak öltözve jelent meg a király előtt. «Mi ez? hova?» «A pokolba zarándokolok, fölhozom *Cromwellt*, hogy legyen, a ki a birodalom ügyeivel törődjék». XIV. Lajos nem táplált róla jó véleményt, valószínűleg nagyon is britt-nek, azaz vaskosnak találta *Killigrew* szellemességét. Mindazonáltal egyszer beszédbe elegyedett vele, sőt nagy

kegyesen egy gyönyörű festményt is mutatott neki, mely a keresztrefeszítést ábrázolta és ott függött a pápa, meg a saját (XIV. Lajos) képe között a falon. A bolond úgy tett, mintha nem ismerné a képet, előbb magyarázatot kért a királytól s aztán arczátlanul kifakadt: «Azt tudtam, hogy Krisztus urunkat két lator közé feszítették, de a két lator nevét *eddig* nem ismertem». Valamivel gyöngébb módon korholta le *Killigrew* azt az udvaroncot, ki azt kérdezte tőle: «Miért bolondozik ön?» «Mi mindketten egy okból vagyunk azok, a mik vagyunk: *hiányból*; én *pénzhiányból*, ön *észhiányból*».

A német bolondok ősapjául *Till Eulenspiegel* lehet tekinteni, kinek csinyjei közkézen forognak. Vetekedik véle hírnévben *roseni Kunz*, I. Miksának udvari bolondja, mely fejedelemtől nem tehető fel, hogy valami otromba fajankóban lelte volna kedvét. *Kunz* gyakran a legjobb tanácsokat adta urának, ha azonban holmi jelentéktelen grófcoska akart vele évdni, azzal főzte le, hogy: «En a császár bolondja vagyok, nem pedig minden bolondnak bolondja». Mikor *Miksa Brügge* városában fogságba esett, *Kunz* gyöntató atyának öltözve lopódzott be börtönébe és megmentette volna, ám *Miksa* a lovagi becsülettel összeférhetetlennek tartotta a szökést.

*Kunz*al történt meg, hogy egyszer egy forintot adott egy kolduló tudósnak, ki a császár nemzetség-tábláját egészen Noéig fölvitte: «Fogd, mert a császár sógorává tétél». *Vaskos tréfa* volt tőle, mikor kártyázás közben megnyert játszma után besöpörte a pénzt, így kiáltott: «Három királyt nyertem!» és fölmutatva két kártyakirályt, karonfogta *Miksát*: «és itt van a harmadik, mert tudd meg, hogy hercegeid kártyakirálynak tartanak téged».

Miksának egyik utódja, a mi II. Mátyásunk annyira kedvelte udvari bolondját, *Nelle*-t, hogy még az 1614-iki birodalmi gyűlésre is elvitte magával. A bolond *vaskos* könyvvel jelent meg és a gyűlés végén kijelentette, hogy a mit a gyűlésen végeztek, mind beleírta. Az uralkodó kíváncsian nyitotta föl a könyvet, de csak üres lapokat talált. «Hisz nem végeztetek semmit!» kaczagott *Nelle*.

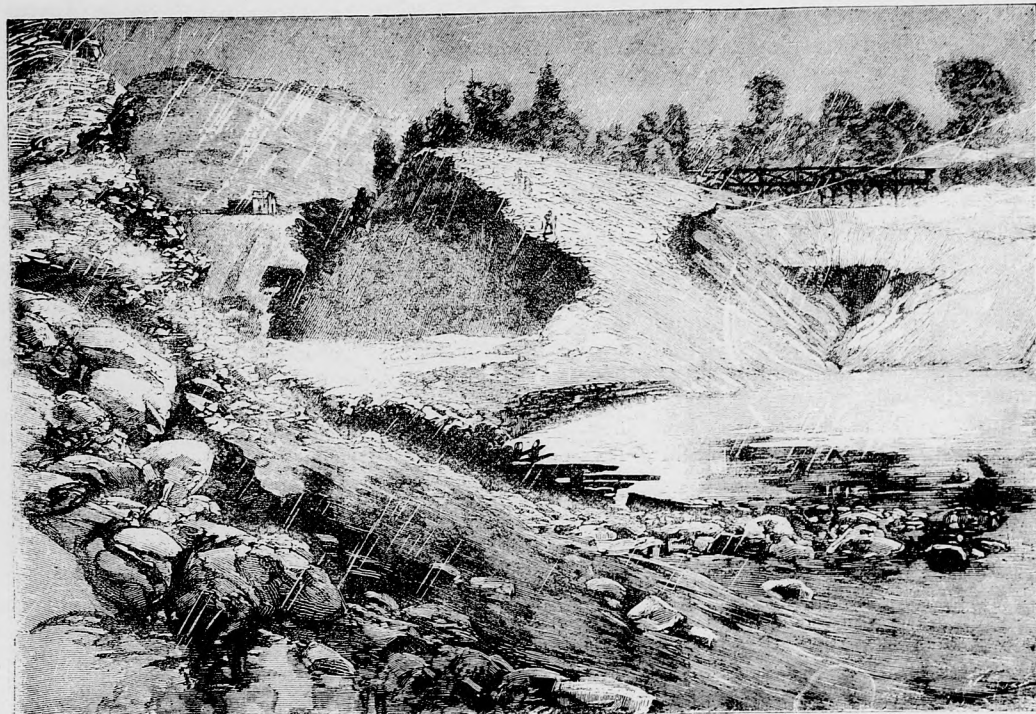
XIV. Lajos századával gyökeres változást szenved a tulajdonképen való udvari bolondok intézménye. Az országokat szerencsétlenné tevő hamis külszin, az erkölcsök lazasága, az őszin-

teség és becsületesség enyészése — mi e kort jellemzi — ezen a téren is megtette hatását. Eltűntek a simára nyírt fejű, bolondsipkát vagy számárfüles lefegőket viselő emberek és velük a nyulláb, rókafark, kakastaréj, csörgő, meg a bolond-buzogány (marotte) — mesterségüknek e jelvényei — nem mondta meg többé senki a meztelen igazságot az udvaroknál, mert helyükbe hodrozott haju, «*sapapás*» (chapeau-bas), himezett köntöst hordó, selyemharisnyás, szatytyánczipós, illatszerekkel kendőzött, egyre mosolygó arcú urak léptek: leginkább francziák. Hisz XIV. Lajos idejében Franciaországot majmolta egész Európa! A régi udvari bolondok mindig éjszakabra vonultak, mint hajdan a jávorszarvas; Középeurópában csak egyes elszigetelt, kortól elmaradt nemesi lakokban maradtak meg. Oroszországban Anna csárno külön rendet alapított bolondok számára: a szent *Benedetto*-rendet; a Keleten pedig tovább éltek virágkorukat, hisz ott mai napság is divik, hogy hülyéket fogadnak föl, kik étkezés alkalmával az élezelődés czeletáblájául szolgálnak.

Az udvari bolondok divatja XIV. Lajos korával kihaltnak tekinthető. Mellőzték, mint ósdi intézményt. A világ mindazonáltal semmivel sem lett jobb, sőt rosszabb. A fejedelmek udvarairól pedig eltűntek a bolondok, kik nagyon, de nagyon sokszor többet használtak, mint a hajlongó, bókoló tanácsosok. Mert birták uruknak bizalmát és fel voltak arra jogosítva, hogy neki, valamint az udvaroncoknak és vendégeknek szemébe tükröztesék mindazt a felsegséget, haszontalanságot, rosszaságot és kirívó dolgot, mi ily embereknel és ily helyeken oly gyakran fölburjánzik. Ezt ők egyenesen, himeztelenül, sokszor durván cselekedték; de nem ér-e ez többet, mint a kerülő utakon, hát mögött, vagy éppenséggel meg nem kísérelt, félénk hibajavítgatás? A legkomolyabb államfériaoknak is hány meggondolatlan, elhamarkodott tanácsát ölte meg még születésben az okos bolondnak egy-egy találó éleze; hány uralkodót akadályozott meg egy-egy szeleburdi intézkedésben! Az udvari bolondoknak, e tréfás tanácsosoknak két főhaszna: az egyenesség és becsületesség, elenyészett magukkal együtt; de fönmaradt — a bolondság, a divat túlhajtásainak alakjában.

Democritos.

Az „utolsó.”

(Jókai ezen szavaira: „Most írom utolsó művemet.”)

... Csak csendesen . . .
Nem halljátok a tollnak serczegését?
Megifjult szívnek dobbanó verését?
Ki éjjelenként fonja álmainkat,
S tündérmesével más hazába ringat,
Hol «szebbek és zengőbbek a dalok!»
Az agg költő utolsó művit írja,
Arany betűket vetve rongy papírra . . .
— Csak csendesen, vigyázatok . . .

Csak csendesen . . .
Te fecskepár, ne szállj fészkedbe arra,
Az agg költőt csicsergésed zavarja.
Ne háborítsd nyugalmát, kis pacsirta,
Dalolhatsz, ha e végsőt majd megírta.
— Hattyudalát dalolja tán az agg . . .
Könyezve néz a születő betűkre,
Azoaha van bevésve lelke tükre . . .
Azt írja némán, hallgatag . . .

Csak csendesen . . .
Halandó szempár addig őt ne lassa,
Mig tart utolsó, búcsudalolása . . .
S ti, megdicsőült földöntuli lelkek
Ez itt hagyott társat segíteni jertek!
Fülébe sugjatok . . . de mégse, nem!
Csak lengjétek körül, elhunyt barátok,
Mégértitek, hogy lelke szól hozzátok
Oly meghatóan, édesen . . .

Csak csendesen . . .
Öreg regelőnk, csak regélj te nekünk!
Óh légy örökre földi büszkeségünk!
Magyar hazádnak minden ifja aggja,
Örök adóját szivedhez lerakja.
Ez az adó: az örök szeretet!
— Ölekezzék lelkünk lángszellemeddel,
E népnek gyönyörűségét ne vedd el
Szeret, imád az tégedet!

Oláh Gábor.

Arany János Petőfiről.

(2)

— A „Tanulók Lapja” számára írta: Baross Gyula. —

Természetök sok ellenkező vonása: az egyiknek vérmes, heves, nyughatatlan, gyakran erőszakos, — a másiknak szelíd, magába vonuló szerény jelleme, úgy látszik — mint két kerék egybevágó fogai jól illettek egymáshoz*). És ezeket az ellentétes vonásokat, egyéniségek jellemző sajátosságait a lehető legérdekesebben s legtanulságosabban tünteti fel a két költő levelezése. Ezek a levelek, melyek éppenséggel nem voltak a nyilvánosságnak szánva, mintegy fejlődésében látatják velünk költőink viszonyát a maga őszinteségében.

Viszonyukat a legtalálóbban jellemzi Beöthy, midőn így ír róla: «Azonban az irodalmi érintkezéseknél is érdekesebbé és tanulságosabbá teszi azt emberi jelleme: egy elvonult lélek egyszerre egész bensőségében teljes odaadással megnyilatkozik, egy elbizott lélek dicsőségében osztályos társat fogad».

Egymáshoz írott leveleiben mindegyik kiöntötte azt, a mi szívének feküdt, nem czikornyás frázisokban, hanem őszintén, az érzés melegtől áthatva.

Szerették egymást, nem volt titkuk, mely közös ne lett volna. Mindegyik ismerte a másiknak becsét s nem irigykedtek egymásra. Egyik sem féltette a másiktól a babért.

Ezt a szeretetet s nagybecsülést nem csak egymáshoz írott leveleikből tudjuk; harmadiknegyedik személyhez írottak is ugyanezt bizonyítják.

Lássunk egy példát. Petőfi mikor az 1847 június 1—10-ig terjedő időt Szalontán tölti, így ír Kerényinek Eperjesre: «Tudod-e miért siettem ide s miért vagyok itt már egy hét óta? Azért, mert Szalontán egy nagy ember lakik s e nagy ember jó barátom s e jó barátom Arany János, a «Toldi» szerzője . . .

Életem legszebb napjai közé sorolom e hetet, melyet itt töltöttem, új barátom családi körében.

Egy felől a komoly vidámságu családapa, másfelől a vidám komolyságu családanya s előttünk a két fecsegő virgoncz gyermek, egy szőke lányka s egy barna kis fiú . . . ilyen koszoru övezi szívemet és boldog vagyok, csak az fáj, hogy a napokban már elhagyom, el kell hagynom őket, kiket annyira szeretek, mintha ibertestvéreim volnának».

Igy ír Petőfi Aranyról egy harmadik embernek, kit Arany legfeljebb csak névről ismert; s Petőfi

őszinteségében — ismerve egyéniségét — nincs okunk kételkedni.

Barátságuk a forradalom közeledésével mindinkább erősödik; a közös cél felé törekvés s a lelki rokonságon alapuló szeretet képezi a kapcsolatot, mely őket egymáshoz csatolja s mely mindig szorosabb lön, hogy annál nagyobb fájdalmat okozzon majd hirtelen szétpattanása.

Csodálatos, hogy ezt a barátságot egyetlen egyszer sem szakította meg — habár rövid időre is — ezivódás, vagy félreértésen alapuló elhidegülés, a mi Petőfi többi barátaival mondhatni kivétel nélkül megesett.

Az az ember, a ki legcsekélyebb ellenkezésként képes volt megharagudni; jötevével — Vörösmartyval elvei miatt erősen összetűzni; Kuthyval, Tompával, Jókaival kölesönös félreértés alapján csaknem végkép szakítani: Aranyval soha még csak össze sem zördült. Egyszer voltak csak közel hozzá: 1847 aug. 11-én, mikor Arany ezeket írta Petőfinak: «En kedvedért Jókaihoz csatlakoztam s ha tüzes vasvillák köpdősnek is érte rám, megállok». A mire aztán Petőfi így válaszolt:

«Kedves barátom: . . . Te is mondtál utolsó leveledben egy titáni gorombaságot, t. i. hogy Jókaihoz a kedvemért csatlakoztál. Quo jure a kedvemért? az én kedvemért édes öcsém ne tégy semmit, effélet legalább ne. S ha ezt csupán az én kedvemért tetted úgy, ezennel fölmentlek minden kötelezettséged alól. De itt több forog kérdésben, mint becses uri személyem kedve . . .»

A dolog története ez: Petőfi egyesíteni akarta a népköltészet képviselőit Jókai: «Életképek» című lapjában. Aranyt és Tompát is felszólította, hogy csatlakozzanak. Arany megtette, de egy elejtett szó majdnem megharagította Petőfit; Tompa nem akarta ott hagyni Vachott Imrét, sem az «Életképek» kizárólagos dolgozó-társa lenni — a miért azután össze is veszték. Petőfi nagyon zokon vette Tompától, hogy ezt a csekély áldozatot sem hozta meg a cél érdekében s nem éppen válogatott kifejezésekkel ír Aranynak a már említett levélben. «Denique a pap csak pap és a «telhetetlen papzsák nem chimaera» mondja róla egy helyütt. Ez volt az első nagyobb összekocczanás Petőfi és Tompa között, melyet nemsokára követett a második a «Széchy Mária» miatt melynek kibékülés nélküli örök harag lett a vége; bár Tompa óhajtott a kibékülést, de Petőfi sohase volt rávehető az első lépésre.

*) L. Arany László: Bevezetés A. J. műveihez.

Leke a forradalom közeledésével izgatottabb lett s a milyen arányban nőtt ez a tulajdonsága, azon arányban nőtt egymás iránti szeretők Arannyal. Magánügyek kölcsönös elintézése, remény, kétségbeesés a haza sorsa fölött, folyton erősíté közöttük a jó viszonyt.

Petőfi mikor a házassága elé gördülő akadályok elhárításán fáradozik, Aranytól nyeri a biztató szót! Aranyt pedig az anyagi gondok, családja fenntartásának gondjai kinozzák, Petőfihez fordul, kinek könnyed kedélye mindig talál vigaszt a jó barát számára.

„Még jöni kell, jöni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Mindhármunk ajakán!”

Irja egy-egy levélben, mikor szeretett komasszonyát — Aranynét — akarja vigasztalni. A szegénységet s a bajokat különben föl se vette — a mint ezt levelei mutatják, melyekből élénk világításban tűnik elő jellemzősége, elvűsége a hazát érdeklő dolgokban s kitartása a céljáért való küzdelemben. Azok a vonások állanak előttünk hamisítatlan tisztaságukban, melyek az ő egyéniségét különösen jellemzik s a melyektől soha senki kedvéért egy hajszálnyit sem engedett.

A forradalom ügyébe vetett kitartó bizalma s lelkesedése szembeállítva Arany komoly aggodalmaival, némi ellentétet mutat fel közöttük. Az ellentét alapja korukban s egyéniségükben rejlik. Az érettebb, higgadtabb s a dolgok lényegét mélyebben tekintő Arany — ki már túl volt a kora ifjúkor ideális, de sokszor felületesebb gondolkodásán — nem bizhatott, de nem is bizott annyira a sikerben, mint a nála öt évvel fiatalabb Petőfi. S hogy aggodalmának, kételyének hangosabb kifejezést nem adott, talán épen a barátja iránti gyöngédségnek kell tulajdonítanunk. Tán az elfojtott érzelem, a néma hallgatás volt oka annak is, hogy a kacaj olyan rémes, olyan keserves lett, a milyent a «Nagyidai cigányok»-ban érzünk. S érdekes, hogy a mint a forradalom vége felé közeledik, a mint az egyes szereplők s az események tisztábban láthatók, Petőfi is kezd vesztetni abból a feltétlen hitből, melyet az ügghöz kötött. Utolsó leveleiben már egész elkeseredéssel ír Aranynak Kossuthról s a börtön féltő kormányról; végkép vissza akar vonulni a cselekvés színteréről s Mező-Berénybe bujdosol azzal az óhajással mint ő mondja: «Vajha soha többé a nyilvános életnek még csak küszöbére se kényszerítene sorsom s most itt vagyunk s a mely percekben végkép fe-

lejtem, hogy hazám is van, tökéletesen boldog vagyok.»

Elkeseredése, — melyet a nyomor is növelt — nem volt pillanatnyi, keserve úgy látszik kicsordult, a mint ezt utolsó leveléből tudjuk, melyben — szinte könyvtől rezgő hangon — kéri barátját (Aranyt), hogy nyujtsa be honvédkapitányi rangjáról való lemondását s árvereztesse el lovát, majd hozzáteszi: «Légy jelen te is az árverésen s megmondhatod a vevőknek, hogy az a ló Bem csatalova volt, ő adta Petőfinak s Petőfi most eladja, hogy árán kenyeret vegyen magának.»

Ez volt az utolsó levél, melyet Petőfi Arany-nak küldött, mert Mező-Berényből Erdélybe ment, hogy Bemhez csatlakozzék «de utját nem Szalontának, hanem Ugrának vette — írja Arany 1858-ban — ott a papnál volt szállva s a pap néhány sorban megírta nekünk, az ő megbízásából, hogy köszönt és hogy megy Erdélybe. Ez volt utolsó üzenete. Mért nem jött Szalontára? Mert Berényből Váradra egyenesebb amugy, s ő sietett meghalni!» . . .

A forradalom azután lezajlott, leverték idegen segítséggel s Petőfi eltűnt örökre . . .

Szomorú idők jöttek a nemzetre. Sötét-borongós hangulat borult az emberek kedélyére s egy nagy, fontos probléma feletti gondolkodás vonta be homálylyal még a derültebb képeket is: a lét kérdéséről volt szó.

A kor költészetéből néma keserv s elfojtott sóhaj ri ki. Az elnyomott fájdalom, a titkolt bú könyvet fakaszt a költők lelkében s e könyvek: a magyar költészet gyöngyei. A hangulat szólaltatja meg Tompát s a még nála is mélyebb érzésű Aranyt. «Egyes lyrai sóhajokban tördelte szét fájó lelkét» mondja az utóbbi. S ezek a lírai sóhajok, melyek akaratlanul is ki-kitérnek a forradalom eseményeire, egyes vonatkozásaikban pedig annak szereplőire, a legtisztább képét nyújtják Arany ez időbeli kedélyállapotának. A veszteség feletti nagy fájdalom, a haza miatt való kétségbeesés, a teljes reménytelenség képei állanak előtte, melyekhez kísérelül csatlakozik egy másik fájdalmas, érzést keltő kép: az eltűnt, feledhetetlen jó baráté.

Az e képekben járó érzelem, mely annyira erős volt s oly sokat foglalkoztatta képzeletét — lehetett oka annak, hogy a vele kapcsolatos kép mindannyiszor fölűnt lelkében, valahányszor az érzelem megújult. S tán ez okozta, hogy Arany képzelete előtt harmincz évvel a forradalom után is ép oly tisztán, vi-

lágosan állott Petőfi alakja, mint abban az időben, mikor még vele együtt volt.

Érdekes jelenség lélektani szempontból, hogy költészetében elhunyt barátai közül épen Petőfi alakja kísért annyiszor. De érthető. A «lyrai sóhajok», melyeket Arany említ, a közel-múlt hatása alatt keletkeztek. Visszaemlékezve a történetekre, az események a szereplő alakokkal jelentek meg lelke előtt s e szereplők között volt neki egy jó barátja, egy a többinél sokkal, de sokkal kedvesebb, kinek sorsa ép oly tüneményeszerű, mint fájdalmat okozó volt nemcsak rá, de az egész nemzetre nézve: kettős ok, hogy alakja megjelenjék előtte. Elősegíti a gyakori visszaemlékezést a sok mende-monda, mely az esetekbe fűződik, de különösen a sokféle verzió következtében előálló kételey.

Ismert tény: hogy események s az ezzel kapcsolatos képek és érzelmek alkalomadtán fölűlunak lelkünkben; akár ha említik előttünk, akár ha olvasunk róluk vagy ha az akkorihoz hasonló lelki állapotban vagyunk. Ime a Petőfire való sok visszaemlékezés magyarázata. Ime az ok, hogy Petőfire annyi vonatkozást találunk Arany összes műveiben s hogy ez a vonatkozás ott van, ha a baráti szeretetről szól, ha a haza sorsa felett kesereg, ha elmúlt időkre emlékszik.

(Folytatása következik.)

Előfizetési felhívás.

Október 1-ével új előfizetést nyitott a Tanulók Lapja.

Előfizetési ára: Egész évre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

Kérjük azokat a t. cz. előfizetőket, kiknek előfizetésük szeptember végével lejár, azt minél előbb megújítani sziveskedjenek, lakóhelyváltozás esetében pedig úgy helybeli, mint vidéki előfizetőinket arra kérjük, hogy előbbi címüket a kiadóhivatallal közöljék, nehogy a lap küldése fönnakadást szenvedjen.

VEGYESEK.

Ezer magyar feladat. Lapunk szerkesztőjének, Dr. Rupp Kornélnek munkája díszes kiállításban elhagyta a sajtót. Ajánljuk lapunk összes előfizetőinek és híveinek figyelmébe. A ki 8 előfizetőt gyűjt a 340 lapos

szép kiállítású, érdekes és hasznos könyvre, *egy ingyenpéldányban* részesül, aki 4 előfizetőt gyűjt, feleáron, aki 2 előfizetőt gyűjt 1 frt 50 krért kapja a könyvet, melynek bolti ára 2 frt. A megrendelések szerkesztőségünkbe is intézhetők, a megrendelési pénzek azonban Hantos Antal könyvkereskedő címére — Budapest, IV., Calvintér 5. sz. küldendők. Gyűjtő ivatekkel szivesen szolgál szerkesztőségünk azoknak, a kik a könyvre megrendelőket óhajtanak gyűjteni s így tiszteletpéldányhoz jutni.

A fehértemplomi magy. kir. áll. főgimn. önképzőköre folyó hó 27-én tartotta alakuló gyűlését, dr. Schelling Kornél védnöksége alatt. A tisztikar következőképen alakult: Elnök: Scháb Máttyás 8. o. t., titkár: Bosnyák Zs. 7. o. t., főjegyző: Reichel A. 8. o. t., aljegyző: Ottrubay D. 7. o. t., pénztárnok: Kúhn F. 7. o. t., ellenőr: Schraucz J. 7. o. t., főlapkezelő: Zsirus A. 7. o. t.

Az ungvári kir. kath. főgimn. «Dajka» köre e hó 19-én tartotta alakuló gyűlését. A gyűlést Hódolgyi László főigazgató ur nyitotta meg, kinek szavai után Mazuch Ede főgimn. tanár ur, a kör elnöke, intézte lelkesítő szavait az összegyűlt ifjúsághoz. Beszéde után elrendelte a választást, melynek eredménye a következő: Aelnök: Novák István 8. o. t., titkár: Nagy József 8. o. t., főjegyző: Zombory Dezső 8. o. t., főkönyvtáros: Terebess János 8. o. t., pénztárnok: Melles Tivadar 8. o. t., ellenőr: Hindernay Kálmán 8. o. t. A kör alkönyvtárosai: Burján Endre 8. o. t., Gyuris Mihály 7. o. t., a kör aljegyzői I. Gulovits Tivadar 7. o. t., II. Konratovics Irén 7. o. t. A körbe beérkezendő művek előleges megbíralására szolgáló bizottságok tagjai a szépirodalmi szakban: Novák István, Zombory Dezső, Nagy József és Kindernay Kálmán 8. o. tanulók; a természettudományi szakban: Takács Gyula, Burján Endre, Terebess János és Brascasajki Gyula 8. o. tanulók, a történelmi szakban: Zombory Dezső, Novák István, Nagy József és Melles Tivadar 8. o. tanulók. Végre a szavaltatok megbíralására alakított bizottság tagjai: Szamvolszky Miklós, Zombory Dezső és Kurczub Pál 8. Gulovits Tivadar 7. o. tanulók.

A lövöldözés vége. Nagyon megörült Devocis Jenő reáliskolai tanuló, mikor névnapjára a szülei egy Flaubert-puskával ajándékozták meg. A mint ideje volt, mást sem tett, mint ezélba lött s e mulatozásban rendszerint két gimnázista barátja, Horvát Lajos és Gálik Géza is részt vett. A télen Horvát szülei lakásának az előszobájában mulattak a Flaubert-

fegyverrel s a mint az töltve volt, a két barát pedig a czéltábla körül babrált, Devecis kezében elsült a puskas a lövés oly szerencsétlenül találta Horvátot a czombján, hogy utána közel két hónapig nyomta az ágyat. A törvényszék Devecis Jenőt, a fiatal diákot, gondatlanságból okozott súlyos testi sértés miatt vonta felelősségre, mely alkalommal Vig Viktor dr. a megsérült másik diák nevében nemcsak a vádlott megbüntetését, de a gyógyítási költségek megítélését is kérte. A törvényszék Devecist 30 forint pénzbüntetésre ítélte s egyúttal kötelezte 103 frtnyi kártérítés megfizetésére is. Az elítélt, valamint a kir. ügyész is súlyosbírástért felebbezett.

A szegedi főgimn. önképzőkör szept. 26-án tartotta alakuló gyűlését 108 taggal Sáfrán József tanár-elnök vezetésével. A választás eredménye következő: Ifjúsági elnök: Hentz Károly 8. o. t., főjegyző: Friedrich Andor 8. o. t., pénztárnok: Gönczi Elemer 8. o. t., főkönyvtárnok: Grüner Manó 8. o. t., aljegyzők: Schütz Antal és Becker János 7. o. t., alkönyvtárnok: Marki Imre 7. o. t.

A feltámadt halott. Lapunk múlt számában közöltük az «Első kudarc» című kis karcolatot, melyet Buchwald Andor írt. Megjegyeztük, hogy B. A. a vakációban egy turista kiránduláson egy hegyszakadékról leesett s meghalt. Így olvastuk akkor a lapokban s hívnék emlékét kegyeletessé tenni kívánva, kiadtuk már régebben nálunk levő dolgozatát. Cikkünk megjelenése után másnap beállított szerkesztőségünkbe Buchwald Andor. Meglepetéssel de annál nagyobb örömmel fogadtuk őt. Mikor állítólagos halála körülményeit kérdeztük, elmondta, hogy a szerencsétlenül járt tanuló csakugyan Buchwald volt, mint ő, s a VII. ker. főgimnáziumba járt, mint ő. Tévedésünk tehát alapos volt, mert mi nem tudtuk, hogy abba az intézetbe két Buchwald járt. A leírás teljesen rá illett a mi kis Buchwaldunkra s el is sirattuk őt. Midőn tehát örömmel hoztuk olvasóink tudomására, hogy elparentált Buchwald Andorunk él, egyszersmind azt is közöljük, hogy a szerencsétlenül járt turista tanuló Buchwald Mihály, a VII. kerületi főgimnázium 5. osztályu tanulója volt, míg a mi Buchwaldunknak neve Andor s ugyanazon intézetnek tavalay a 6-ik osztályába járt.

A temesvári m. k. áll. főreáliskola kebelében fennálló «Petőfi önképzőkör» folyó hó 19-én tartotta alakuló közgyűlését. Bergmann Ágost elnök-tanár ur buzdító, nemes munkára serkentő beszéde után megválasztották a kör tisztviselői: Titkárrá választották: Láng Kornél 8. o. t., főjegyző: Neumann

Adolf 8. o. t., pénztáros: Schönberger Salamon, könyvtáros Rosenthal Vilmos 8. o. t., aljegyző: Krausz Ignác 7. o. t., ellenőr: Gaup Győző 7. o. t., levelező Krausz Ármán 7. o. t. A választások bevégezése után, Láng Kornél titkár lelkes szavakban kifejté az önképzés hasznát és Bergmann Ágost tanár-elnök ur szíves pártfogását kéri a jövőre. A körnek rendes és pártoló tagja van. Rendes tagok a 7. és 8. o. t., pártolók az 5. és 6. o. t. A rendes tagok száma 46. A pártoló tagok száma 50. A körnek tehát 96 tagja van.

A székely-udvarhelyi m. kir. áll. főreáliskola olvasóköre szeptember 12-én alakult meg. A kör 40 tagja a következő tisztviselőket választotta meg. Elnök: Kóváts Dénes VIII. o. t. Jegyző: Steiner Mór VII. o. t. Könyvtáros és gazda: Dömjén Lajos VIII. o. t. Pénztáros: Várterész Jenő VII. o. t. — Az olvasókör számos politikai, szépirodalmi, élecz, német és francia lapokat rendelt meg.

Fejtörő kérdések megfejtése.

A 38-ik számban közölt fejtörő kérdések megfejtése. *Számítási kérdés.* 365 méter mély a kut.

Földrajzi kérdés. Stettini Haff. — A keleti tengertől Usedom és Wollin szigetek választják el; a Peene, Svine és a Dievenov azonban közvetlen kapcsolatba hozzák a tengerrel.

Történelmi kérdés. Monfort Simon Leicester gróf. A király ellen támadva, azt 1264-ben Lewesnél legyőzte. Angolország parlamenti alkotmányát, az 1265-ik évi országgyűlésen alapította meg. 1265 augusztus 4-én az Eduárd walesi herceg elleni harcban esett el.

Természetrizsi kérdés. Suholy vagy uhu (strix bubo). Európában és Ázsiában él.

Képrejtvény. Szegény emberek színháza.

A megfejtők nevei:

Mezei Zsigmond, Kurcz Ede, Bagyary Béla, Havas József, Szatmári Zoltán, Weisz Manó, Kemény Géza, Nagy Béla, Sélley Kázmér, Farkas Aladár, Lederer Gyula, Bornemissza István, Weisz Jenő, Függe Dénes, Kucséra Jenő, Bálint Béla, Laufer Ede, Török Márton, Marjai Ákos, Remer Antal, Czindura Miklós, Stera Pál, Berkes László, Fischer I. Baum József, Zugel Sándor, Bergsmann Imre, Biermann Miksa, Fleischmann Dezső, Sauer Berthold, Bisicz György, Rosenfeld Richard, Földesi József, Tóth Imre, Lingauer Ferencz, Mandel György, Gyurits Kálmán, Weidinger Béla, Csileser Ernő, Schulz Ármán, Kosnár Károly, Slákovits Gergely, Kohn Vilmos, Brichta Manó, Konecsny Béla, Waizenkorn Jakab, Székely Győző, Haerter Ádám, Sáfár Elemér, Steiner Albert, Ádám Gyula, Wollner Gyula.

A kitűzött könyvjutalmat Mezei Zsigmond nyerte el Kolozsváron.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt
A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJÁNLVA.

Előfizetési árak:
Égész évre ... .. 4 frt.
Fél évre ... .. 2 frt.
Negyed évre ... .. 1 frt.
Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:
Dr. RUPP KORNÉL
főgymnásiumi tanár.

Kiadja a „Kosmos” műintézet, kő- és
könyvnyomda és hirdlapkiadó részv.-társ.

SZERKESZTŐSÉG:
Budapest, IX., Soroksári-utca 31.
KIADÓHIVATAL:
Budapest, VI., Teréz-körút 23. sz.
KÉZIRATOKAT
nem adunk vissza.

Októberi rege.

Ti, kedves ifjak, a most múlt október 6-án is hűségesen meggyújtogattátok az emlékezés faklyáját és meglobogtattátok a tizenhárom honvédtábornoknak sirhalma fölött, a kik csúf és gyalázatos halált értek az erőszak hatalmának általa. Így cselekesztetek ti, teljék bár év után. El nem unjátok, hogy esztendőnkint pontosan megüljétek ezt az őszi emléknapot, elsírassátok az aradi tizenhármát, mindig egyformaképpen, változatlanul ismétlődő program, meggyökeresedett szabványok szerint.

Nem unjátok el? Ezt csudálom én nagy mértékben. Olvasom a lapokban közölt és hozzánk nagy tömegben beküldött híreket október 6-nak megüleséről. És bámulum és nem értem, hogy régtől fogva meg nem száll benneteket a csömör ezen iskolai emlékünnepek miatt, a melyek — valljuk meg őszintén — fölöttébb unalmas és sivár czeremóniák, legalább is kilencz tizedrészből. Kedves fiatal barátaim: azt hiszitek, tanultok ezeknél lelkesedni, hazafiaskodni, igaz érzelemmel eltelni és fogékony-ságot szerezni multunkkal szemben? Ha azt hiszitek, hát alaposan csalódtok.

Önmagatokat ámitottátok mostanában is, a mikor nagy fennen azt mondtátok: «az ünnepély lélekemelően folyt le». Dehogyan emelkedett a ti lelketek! Csak kiabáltatok teli szájból, frázisokkal terheltétek a levegőt és hadonáztatok. Arczotokat sem az érzés, sem a kegyelet heve pirosította ki, hanem a gesztusok, meg a nyilvánosság izgató tudata.

Ti ez ellen élénken fogtok tiltakozni és vitatjátok az ellenkezőjét. Jól van; ti nem rosszhiszeműségből cselekesztetek így, mert akkor hitványok volnátok, olyanok, mint a népbolondító haruspexek, kikről megírta Cato, hogy cso-

dálkozik, *quod non rideret haruspex, haruspicum cum videret.* Nem, ti nem neveltek egymás szemébe egy ilyen «hazafias» ünnepség után, mert becsületesek és jók vagytok. De meg vagytok tévelyedve. Hogy mily helyzetben leledzetek, annak illusztrálására eszetekbe idézem az *Andersen*-nek egy meséjét, a melyben a nép és maga a király szörnyűkép gyönyörködik a király csodaszép ruháján. Pedig a királyon nincs is ruha, csak egy agyafurt szélhámos terjesztette ennek a hírét; ám azért az emberek, noha mítsem látnak belőle, csak azt látják, hogy a többiek bámulnak, maguk is bámulják a drágalátos köntöst. Utoljára is a sok okos felnőtt között egy kis fiu bökkenti ki az igazságot: «Nini! hisz a király meztelen!»

Ugyanígy vagytok ti is, kedves ifjak. Egyik a másikáról azt gondolja, hogy emelkedik a lelke, elhitéti önmagával is, hogy az ünnepség szintén ily hatást tett az ő énjére, hogy a hazafiság és kegyelet szelleme költözött az egész gyülekezetbe. (Agyafurt szélhámosra, kítől az áhír ered, nincs is itt szükség.) Pedig, ismétlem, unalmas és sivár volt az ünnepség.

Unalmassá és sivárrá teszi az az a gépies egyformaság, az a lélekölő változatlanosság, az a fakó közömbösség, melylyel az ünnepség programját évről-évre lemorzsoljátok. Így volt az idén is. Tudjátok-e, minek nevezhető az, ahogy ti október 6-án elsíratgattátok az aradi tizenhármát? *Műsiralomnak.* A régieknél divatozott, hogy megfizetett asszonyokkal sirattatták a halottakat; azok a némberek bérért jajgattak, ti pedig szokásból, hagyományból, eltompultán, mondhatni blazirtan gyászoltok és az igaz érzés oly távol van tőletek, mint azoktól. Óh szegény véreim, mily rossz szolgálatot tesztek a hazafi-